

Introducció

Antecedents i motivació

L'any 1992 el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona va publicar, amb l'assessorament metodològic del TERMCAT, l'*Índex de fàrmacs*, en què es presentaven unes 3.000 denominacions catalanes de fàrmacs amb els equivalents anglesos corresponents. Es va fer una selecció de les substàncies més utilitzades, a partir de les informacions que recollia en aquell moment l'*Index Nominum*, una obra de referència editada per la Societat Suïssa de Farmàcia.¹ La majoria de termes que hi figuraven eren denominacions comunes internacionals (DCI),² però hi havia un altre conjunt de termes que, tot i que corresponien a noms genèrics de fàrmacs molt coneguts, fins a aquell moment no havien estat considerats DCI.

En els darrers anys, el desenvolupament de noves substàncies farmacèutiques i l'estudi de les indicacions terapèutiques i els mecanismes d'acció de les substàncies actuals han esdevingut una de les principals línies de recerca en l'àmbit de les ciències de la salut. El gran nombre d'assaigs clínics que s'han emprats en aquest sentit han comportat l'aparició d'una terminologia associada, especialment pel que fa a denominacions de nous fàrmacs. Per aquest motiu, s'ha cregut convenient actualitzar la nomenclatura en català de l'*Índex de fàrmacs*. Amb la intenció d'oferir una llista pràctica i actual, se n'han suprimit els fàrmacs que ja no s'utilitzen i que pràcticament no apareixen en textos científics, i s'hi han incorporat aquells que, des de l'any 1992, han passat a formar part dels tractaments farmacològics i poden trobar-se amb facilitat en un text mèdic. Així mateix, totes les substàncies farmacèutiques que actualment s'hi recullen corresponen a DCI.

Contingut

El *Lèxic de fàrmacs* recull 2.794 denominacions de fàrmacs en català amb la seva categoria gramatical i les equivalències corresponents en castellà, francès i anglès, a més del número registrat CAS i les seves accions terapèutiques o mecanismes d'acció més habituals. Per a facilitar la consulta de l'obra, al final s'hi inclouen uns índexs inversos que permeten accedir als articles a partir de les denominacions castellanes, franceses i angleses corresponents, i també des de les accions terapèutiques o els mecanismes d'acció principals de cada fàrmac. Com a complement, l'obra inclou una revisió i actualització de les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques*, en les quals es fonamenta la versió catalana dels fàrmacs que tenen entrada en aquesta obra, amb nous criteris d'adaptació gràfica i algunes indicacions sobre les formes sintagmàtiques i

1. SWISS PHARMACEUTICAL SOCIETY (ed.). *Index Nominum: international drug directory 1990/91*. Stuttgart: Medpharm, 1990.

2. Vegeu la definició de *denominació comuna internacional* a la pàgina 18.

l'accentuació, que la versió de l'any 1992 no preveia, motivats per l'aparició de nous grups de fàrmacs des d'aquell any i nous casos detectats durant l'elaboració del *Lèxic de fàrmacs*.

Destinataris

L'obra s'adreça a tots aquells professionals que tenen relació amb l'àmbit de la farmacologia (professors i estudiants de les facultats de Farmàcia i Medicina, tècnics de la indústria farmacèutica, facultatius sanitaris, farmacòlegs, farmacèutics, metges o personal d'infermeria) i als mediadors lingüístics (periodistes, traductors i correctors especialitzats) que necessiten una eina de consulta per a redactar, traduir o corregir textos farmacèutics i mèdics.

Criteris de selecció de termes

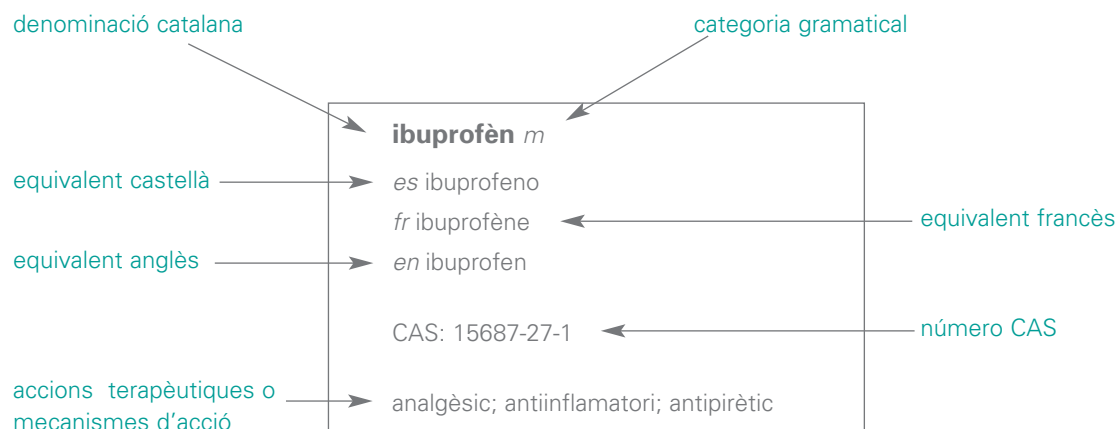
D'acord amb els criteris de pertinència generals i particulars establerts per l'equip de treball del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, s'ha donat entrada a una selecció de DCI de principis actius que s'utilitzen amb més freqüència en els tractaments farmacològics i que poden trobar-se amb més facilitat en assaigs científics. Atesa la necessitat de limitar l'abast del lèxic, i amb la voluntat d'oferir una relació de fàrmacs que sigui pràctica i actual, s'han desestimat els que ja no s'utilitzen i que pràcticament no apareixen en textos científics.

El *Lèxic de fàrmacs* recull, doncs, les substàncies farmacèutiques més habituals i la seva denominació principal. Per a la selecció de nomenclatura, s'han pres com a referència l'índex farmacològic *Martindale. The Complete Drug Reference*, editat per la Reial Societat Farmacèutica de la Gran Bretanya,³ que proporciona informació farmacològica completa sobre la descripció, l'ús clínic i els diversos noms registrats a escala internacional de les substàncies farmacèutiques, i el *Catálogo de Especialidades Farmacéuticas 2006*,⁴ editat pel Consell General de Col·legis Oficials de Farmacèutics, l'òrgan que agrupa tots els col·legis oficials de farmacèutics de l'Estat espanyol.

Tractament dels articles terminològics

Cada article terminològic recull la informació estructurada en una denominació catalana, la categoria gramatical i les equivalències en castellà, francès i anglès, a més de la indicació del número CAS i les accions terapèutiques o els mecanismes d'acció principals de cada fàrmac.

Per exemple, l'article *ibuprofèn* té l'estructura següent:

3. *Guía completa de consulta farmacoterapéutica: Martindale* [En línia]. Barcelona [etc.]: Pharma Editores: Grupo Ars XXI, cop. 2007. <<http://www.emartindale.com/>>

4. CONSEJO GENERAL DE COLEGIOS OFICIALES DE FARMACÉUTICOS. DEPARTAMENTO TÉCNICO. *Catálogo de especialidades farmacéuticas 2006*. Madrid: Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos, 2006.

L'ordenació de les denominacions

Les denominacions dels fàrmacs i de les accions terapèutiques apareixen, tant al cos del lèxic com als índexs, segons l'ordre seqüencial (*àcid niflúmic* i no *niflúmic, àcid*), excepte en les accions terapèutiques encapçalades per la construcció *emprat en* (*adenoma prostàtic, emprat en el tractament de l'*). Així mateix, les denominacions segueixen l'ordenació alfabètica discontinua, que evita interrupcions en els termes d'una sèrie, segons la qual els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets) i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics.

Ex. **antagonista de l'hormona del creixement;** pegvisomant
antagonista de l'NMDA; riluzole
antagonista de la colecistocinina; loxiglumida

Les denominacions catalanes

Les denominacions es presenten en singular, acompanyades de la categoria gramatical. Atès el caràcter arbitrari i convencional dels noms genèrics dels fàrmacs, les denominacions adopten el gènere femení si acaben en *a* àtona i el gènere masculí si acaben en qualsevol altra terminació, d'acord amb el que estableixen les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques*. En el cas de les denominacions amb més d'un formant, es pren com a referència el mot que actua com a base del sintagma i s'hi aplica el criteri general. Així, per exemple, *aceprometazina, imipramina, nadroparina de calci* i *tinzaparina sòdica* són femenines; mentre que *metoprè, paricalcitol, iodur de pralidoxima* i *sulfòxid de dimetil* són masculines.

Les equivalències

Una altra novetat respecte de la versió de l'any 1992 és la inclusió d'equivalents en castellà i francès, a més dels anglesos. La font principal d'aquestes denominacions ha estat la base de dades en línia *Mednet - The Medicines Information Service*, de l'Organització Mundial de la Salut,⁵ que ofereix informació sobre tecnologies de la salut i, especialment, sobre les DCI.

El número CAS

El lèxic recull el número CAS de la majoria de fàrmacs i substàncies farmacèutiques que s'hi inclouen. L'explicitació d'aquesta identificació numèrica, única per a cada compost químic, que atorga el Servei de Resums Químics (Chemical Abstracts Service, CAS), la divisió d'informació de la Societat Americana de Química, pot resultar una dada molt útil per als professionals a l'hora de buscar informació sobre les substàncies farmacèutiques.

Les accions terapèutiques i els mecanismes d'acció

Cada article terminològic es completa amb la indicació de les accions terapèutiques o mecanismes d'acció principals de cada fàrmac o substància farmacèutica. Generalment s'ha optat per recollir l'acció o les accions terapèutiques principals ja reconegudes de cada DCI (per exemple, *antigripal* per a *oseltamivir* i *zanamivir* o *descongestiu nasal* per a *prednazolina* i *propilhexedrina*). En els casos en què no estan prou definides, són ambigües o poden arribar a ser força àmplies, però, s'ha preferit incloure el mecanisme d'acció del fàrmac, atès que un mateix mecanisme d'acció pot donar lloc a diverses

5. *MedNet* [En línia]. [Geneva]: World Health Organization, cop. 2007. <<http://mednet.who.int>>

accions terapèutiques, i aquestes poden variar segons els avenços en el camp de la recerca farmacològica. Així, per exemple, en el cas de la finasterida, s'ha optat per recollir-ne el mecanisme d'acció (*antiandrogen*), ja que, al costat de la seva acció terapèutica inicial (el tractament de les disfuncions de pròstata), l'administració de dosis diferents presenta efectes beneficiosos en el tractament de l'al·lopècia, de manera que actualment la finasterida s'utilitza en el tractament d'ambdues patologies. Com que es tracta d'accions terapèutiques prou diferenciades –derivades, però, d'un mateix mecanisme d'acció– s'ha considerat més oportú indicar-ne el mecanisme d'acció.

D'altra banda, les accions terapèutiques o mecanismes d'acció de fàrmacs que tenen aplicació principalment en veterinària s'han indicat amb l'abreviatura *vet.* entre parèntesis (per exemple, a *acepromazina* i *azaperona*: *hipnòtic sedant (vet.)*).

L'índex complementari que agrupa els fàrmacs a partir de les seves accions terapèutiques o els seus mecanismes d'acció és una novetat respecte de l'*Índex de fàrmacs*. La confecció d'aquest índex ha significat un important treball d'unificació i homogeneïtzació terminològica de les accions terapèutiques i els mecanismes d'acció. S'ha optat per agrupar-hi tots els fàrmacs que presenten una mateixa acció terapèutica o un mateix mecanisme d'acció en una sola entrada, a fi d'evitar redundàncies i facilitar-ne la consulta.

Així mateix, convé tenir en compte que, d'acord amb els objectius de divulgació pretesos, les accions terapèutiques dels fàrmacs recollides en aquest lèxic responen a indicacions orientatives, que complementen els articles terminològics. En cap cas el *Lèxic de fàrmacs* pretén substituir les obres especialitzades i l'orientació dels professionals d'un àmbit, el de les ciències de la salut, en què esdevé especialment important l'administració adequada i l'ús racional de les substàncies que s'hi manipulen. Es tracta, en definitiva, d'oferir una eina útil i actual, a més d'una selecció representativa, per a difondre la nomenclatura dels fàrmacs en la nostra llengua.

La bibliografia

El *Lèxic de fàrmacs* es clou amb les referències bibliogràfiques de les fonts emprades en l'elaboració de l'obra. Com a dada significativa, es pot destacar que una part considerable de la documentació consultada correspon a recursos en línia.

Normalització

Tal com s'ha dit anteriorment, l'obra es completa amb la incorporació de les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques*. La primera versió d'aquests criteris es va discutir i aprovar en una sessió de normalització, celebrada el 10 de gener de 1991, en la qual participaren membres representatius dels organismes implicats en la fabricació, l'ús i la comercialització dels fàrmacs, juntament amb químics i lingüistes.⁶ Finalment, el Consell Supervisor del TERMCAT⁷ les va revisar i ratificar.

Amb motiu de l'elaboració del *Lèxic de fàrmacs*, s'ha cregut convenient revisar i actualitzar aquests criteris amb la inclusió de noves correspondències anglès-català i d'algunes indicacions sobre les formes sintagmàtiques i sobre l'accentuació. La nova versió,⁸ ampliada, de les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques* també ha estat aprovada pel Consell Supervisor.

6. A la pàgina 17 nota 10, es fa una relació detallada dels assistents a la sessió.

7. El Consell Supervisor, integrat per membres designats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i per membres del TERMCAT, és l'organisme que s'ocupa de la normalització formal de la terminologia catalana.

8. A la pàgina 18 nota 11, se citen els especialistes que han participat en aquest treball.

En ambdues versions, per a establir unes normes pràctiques per a l'adaptació al català de les DCI de les substàncies farmacèutiques s'han tingut en compte els criteris d'adaptació gràfica establerts en treballs similars, redactats en altres llengües, i s'han escoltat els parers dels diversos organismes implicats en l'ús d'aquestes substàncies i en la difusió de les seves denominacions catalanes. Partint de les denominacions dels fàrmacs en anglès, la llengua de més difusió d'aquestes denominacions, s'ha seguit el criteri de donar a cada terme la forma com més ajustada millor a l'ortografia i la morfologia catalanes, però mirant de mantenir un equilibri, no sempre fàcil, entre els propòsits de màxima catalanització de cada terme i l'intent de no adoptar solucions excessivament divergents de les que havien pres les altres llengües de comunicació internacionals.

En l'apartat següent s'expliquen més detalladament aquests principis d'adaptació gràfica de les substàncies farmacèutiques.

D'altra banda, també s'ha tingut en compte el criteri que va establir amb motiu d'altres treballs de recerca el Consell Supervisor pel que fa, d'una banda, a la posició de les lletres gregues dins de la denominació d'un fàrmac (anteposades o posposades al substantiu de base) i, d'altra banda, a la consignació d'aquestes (*alfa* o α , *beta* o β , etc.), en els casos en què s'han detectat vacil·lacions gràfiques en les obres especialitzades i terminològiques de l'àmbit de les ciències de la salut. Atès que no hi ha cap norma ni criteri internacional que ho desaconselli o que orienti en un altre sentit, el Consell Supervisor proposa posposar les lletres gregues als substantius de base corresponents (*blocador d'adrenoreceptors* β), considerant que actuen lingüísticament com si fossin adjectius plens (o formes en aposició) que modifiquen els substantius corresponents (i l'ordre lògic en català és posposar el modificador al substantiu). Així mateix, quant a l'escriptura, el Consell Supervisor recomana d'escriure les lletres en caràcters grecs, especialment tenint en compte que es posposen als substantius.⁹

Propòsit

Un lèxic com aquest, que recull terminologia d'un àmbit en evolució contínua, no es pot considerar una obra tancada, perquè el desenvolupament terapèutic de nous fàrmacs és constant. Amb aquesta voluntat de continuar treballant per a l'actualització i el creixement d'aquesta obra, ben aviat es podrà consultar una versió en línia d'aquest *Lèxic de fàrmacs* en els webs del TERM CAT (www.termcat.cat) i del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona (www.cofb.net), que podrà ser revisada de manera àgil i regular. Igualment, volem encoratjar els especialistes a utilitzar el conjunt de termes que s'ofereixen en aquest lèxic, amb l'objectiu de fomentar l'ús de la llengua catalana en el seu àmbit professional, la farmacologia, que té una enorme capacitat de difusió de terminologia específica cap a altres especialitats mèdiques, i els convidem a fer-nos arribar els seus comentaris per a millorar l'obra a l'adreça electrònica informacio@termcat.cat.

9. Aquestes decisions, tanmateix, no s'han de considerar necessàriament extensibles a altres casos de l'àrea de ciències de la salut o d'àrees relacionades en què s'utilitzen caràcters grecs per a la creació de denominacions especialitzades, per a les quals s'han de tenir en compte les recomanacions internacionals, en el cas que existeixin, i la bibliografia especialitzada. Pel que fa a l'escriptura de les lletres en caràcters grecs, es tracta d'una decisió que cal aplicar sempre que no ho impedeixin motius tècnics.